

SECESSIONS – ERONTEKOJA

LEENA VAAHTERA

SECESSIONS – ERONTEKOJA

Kuvataiteen perusopetus, laaja oppimäärä

Lopputyö

Sara Hildén -akatemia

2021

ALUKSI

Kesällä 2015 hain opiskelijaksi Sara Hildén -akatemiaan. Liitin hakemukseeni työnäytteinä valokuvia itsestäni ja perheestäni. Olin yhdistänyt kuviin useita valokuvia ja digitaalista maalausta. Nyt, kuuden vuoden opintojen jälkeen, olen samoilla jäljillä. Lopputyöni on valokuvateos *Secessions – Erontekoja*.

Kuuden vuoden kuvataideopintojen aikana olen piirtänyt, maalannut, tehnyt piirrosanimaation, luonut äänimaisemia, tehnyt keramiikkaa ja veistoksia, laittanut veistoksen liikkumaan, oppinut sommittelua ja värioppia ja puhunut loputtomasti taiteesta. Pysäyttävin oli kuitenkin valokuvauskurssi.

Syksyllä 2016 näin Mäntän Serlachius-museossa näyttelyn *Kirsikkamadonna – Merja Tanhuan* tulkintoja vanhasta *Madonna*-aiheesta. Alankomaalaisen Quinten Massyksen ateljeessa 1500-luvulla maalattu teos *Kirsikkamadonna* kuuluu Gösta Serlachiuksen taidesäätiön kokoelmaan. Merja Tanhua on kuvannut lapsia *Kirsikkamadonna*n hengessä liittäen valokuvat maalaustaitteen pitkään historiaan.

Sara Hildén -akatemian valokuvauskurssilla toteutimme samaa ideaa, eli kuvasimme studio-olosuhteissa vanhojen muotokuvien inspiroimia henkilökuvia. Minulle tämä oli merkityksellistä kahdella tavalla: kiinnostuin studiotyöskentelystä ja taidehistoriasta teosten lähtökohtana.

Lopputyöni, *Secessions – Erontekoja*, kuvaa nuoria aikuisia, jotka ovat paraikaa irrottautumassa koulun ja kodin pitkistä sidoksista. He ovat välitilassa siirtymässä vanhoista, vakiintuneista ja valmiina annetuista ryhmistä uusiin. *Secession* tarkoittaa juuri eroa ja irtautumista. Taiteessa *sesessionistit* irrottautuivat perinteisestä akateemisesta taiteesta 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. Tunnetuimpia ovat Wienin *sesessionistit* ja heidän johtohahmonsa Gustav Klimt.

Vasemmalla: Merja Tanhua, Jalmari sarjasta My Portrait, 2015.
<https://merjatanhua.weebly.com/my-portrait-2013-2017.html>

Oikealla: Quinten Massys, ateljee, Madonna ja lapsi, "Kirsikkamadonna", 1500-luku.
<https://taide.art/teokset/GhdESLQUAU6lGFosuHXN2w/Madonna-ja-lapsi-Kirsikkamadonna>

KUVIA STUDIOSSA

”Innostuin studiokuvauksesta ja valojen käytöstä, ja haluaisin oppia niistä paljon lisää”, kirjoitin kuvataiteen perusopintojen portfolioon keväällä 2018. Pian sen jälkeen liityin Tampereen Valokuvausseuraan, ja osallistuin yhdistyksen järjestämälle lyhyelle kurssille, jonka aiheena oli henkilökuvan valaisu studiossa. Sitten varasin Valokuvausseuran studion käyttööni, ja otin ensimmäiset studiokuvat. Salammat välähtivät, ja jo se teki minut onnelliseksi. Opin uutta, uskalsin ja osasin.

Valokuvausseuran kurssilla opin muutaman erilaisen tavan rakentaa studiovalaistus, ja kuvat onnistuivat, kun pidin kiinni näistä ohjeista. Mutta sitten taitoni loppuivat, ja huomasin, että haluan osata enemmän. Marraskuussa 2020 aloitin valokuvausalan tutkintoon valmistavan koulutuksen Visuaaliviestinnän Instituutissa Tampereella. Olen aiemmin valmistunut kulttuurintutkijaksi ja opiskellut myös taidehistoriaa.

TAIDEHISTORIA INSPIRAATION LÄHTEENÄ

Kun pohdin lopputyötäni, lähestyin taidehistoriaa monesta eri kulmasta. Tein syventävien opintojen aikana paljon keramiikkaa. Luettuani Joel Haahtelan kirjan Mistä maailmat alkavat, innostuin italialaisen Giorgio Morandin (1890–1964) maalauksista keramiikkatöiden lähtökohdaksi. Huomasin nopeasti, ettei ideani ollut ensinkään uniikki. Morandin maalaukset ovat saaneet kolmiulotteisen muodon italialaisen Sonia Pedrazzinin keramiikkatöissä. Pedrazzinin töiden ympärille on syntynyt Le Morandine -kokoelma, versioiden verkosto, jossa kaksiulotteisista maalauksista syntyneet kolmiulotteiset esineet palaavat kaksiulotteisiksi asetelmiksi tukholmalaisen Katarina Di Levan valokuvissa. Minulla ei ole tähän mitään lisättävää. Luovuin Giorgio Morandista oman työni lähtökohtana.

Asetelma kuitenkin kiinnostaa minua, ja yksi vaihtoehto lopputyökseni oli 1600-luvun alan-komaalainen laatukuva valokuvien innoittajana. Tunnetun maailman laajeneminen ja kaupankäynnin kukoistus toivat neljä sataa vuotta sitten maalauksiin porvarillisen ylellisyyden ja viittaukset kaukomaihin. Vanitas-maalaukset pääkalloineen ja kelloineen muistuttavat maallisten nautintojen katoavaisuudesta. Maalausten ankkuroituminen toisaalta maallisiin iloihin ja toisaalta sielullisiin pohdintoihin tuntuu kiehtovalta, samoin maalausten dramaattiset valot ja varjot. Esimerkiksi Mat Collishawin valokuvasarja Viimeinen ateria kuolemansellissä Texasissa (2011) on vaikuttava ja poliittinenkin nykytaiteen tulkinta flaamilaisesta asetelmamaalauksesta.

Etsin inspiraatiota lopputyöhöni taidehistoriasta, ja samanaikaisesti harjoittelin henkilökuvausta studiossa. Ajatukseni kääntyivät yhä enemmän ihmisiin. Unohdin asetelman, toistaiseksi.

CHATMON, SESESSIONISTIT JA KLIMT

Minua puhuttelevat erityisesti amerikkalaisen nykyvalokuvaaja Tawny Chatmonin henkilökuvat. Chatmon uskoo, että meidän muistomme ja kokemuksemme vaikuttavat suoraan siihen, millaisia ihmisiä meistä tulee. Taiteilijana hän haluaa vaikuttaa näihin kokemuksiin, ja hän tekee sen ylistämällä tummaihoisten lasten kauneutta. Kolmen lapsen äiti kertoo valokuviansa kautta lapsilleen, ja kaikille tummaihoisille lapsille, että he ovat arvokkaita ja rakastettuja.

Chatmon viittaa teoksissaan länsimäisen taiteen historiaan ja tuo näin tummaihoiset lapset esille siellä, missä heitä ei perinteisesti ole nähty. Chatmon antaa lapsille paikan taidehistoriassa.

Chatmon yhdistää valokuviinsa kuvankäsittelyä, digitaalista ja perinteistä maalausta ja piirustusta sekä 24 karaatin lehtikultaa. Teokset viittaavat Gustav Klimtiin (1862–1918), jonka teosten kulta ja ornamenttiikka herättävät Chatmonissa ajatuksia ylevydestä, komeudesta ja kauneudesta.¹

Vasemmalla: Gustav Klimt, Suudelma, 1908.
<https://sammlung.belvedere.at/objects/6678/der-kuss-liebepaar?#>

Oikealla: Tawny Chatmon, The Redemption, 2018–2019.
<https://www.tawnychatmon.com/copy-of-the-awakening>

Sesessionistien taiteilijaryhmä syntyi Wienissä keväällä 1897, kun joukko taiteilijoita Gustav Klimtin, Koloman Moserin ja Otto Wagnerin johdolla irrottautui perinteitä ylläpitävästä Vienna Künstlerhausista. Termi secession liitetään tavallisesti pienen joukon irrottautumiseen isommasta, vakiintuneesta ja hallitsevasta ryhmästä. Sana juontuu latinan kielen sanasta secede, joka tarkoittaa irtautumista ja eroamista.

Sesessionisteihin kuului maalareita, kuvanveistäjiä, graafikoita, arkkitehteja ja muotoilijoita. Edelleen ryhmään kuului niin naturalisteja, realisteja kuin symbolistejakin. Ryhmä halusi ennen kaikkea järjestää nuorten taiteilijoiden näyttelyitä ja tuoda ulkomaisten taiteilijoiden töitä Wieniin. Heillä oli oma näyttelyrakennus ja lehti, Ver Sacrum. Sesessionistien ryhmä hajosi 1900-luvun alkuvuosina, mutta näyttelytoiminta jatkuu edelleen Secession-talossa Wienissä.

Wienin sesessionistien ensimmäinen puheenjohtaja Gustav Klimt maalasi 1800-luvun lopulla allegorisia maalauksia, joiden inspiraation lähde oli antiikin Kreikka. Sekä Klimtille että niinkään wieniläiselle Sigmund Freudille arkaainen kulttuuri myytteineen ja symboleineen oli kieli, jonka avulla voi saavuttaa arkitodellisuuden tuolla puolen olevan maailman. Klassisten myyttien ja symbolien avulla Klimt kuvasi ihmisen psykologista tilaa paljastaen tiedostamattoman pimeät ja rumatkin piirteet.²

Kuuluisimmat teokset, kuten Judith, Fritza Riedlerin ja Adele Bloch-Bauerin muotokuvat sekä Suudelma, syntyivät Klimtin bysanttilaisella tai kultaishaudauskaudella 1900-luvun alussa. Kulta tuo teosten aiheeseen pyhyden tai taianomaisuuden tunnun, ja jotain tällaista varmaan Tawny Chatmonkin tavoittelee.

LAPSUUDESTA AIKUISUUTEEN

Omassa lopputyössäni päädyin etsimään sesessionismin, Tawny Chatmonin ja Gustav Klimtin henkeä.

Omat lapseni ovat juuri nyt aikuisuuden kynnyksellä. He ovat pieniä ja isoja, lapsia ja aikuisia. Kun koulu on päättynyt ja ylioppilasjuhlat vietetty, tulee ensimmäinen syksy, jolloin valmista ja itsestään selvää ohjelmaa ei ole. Mitä haluan opiskella, pääsenkö opiskelemaan, viettäisinkö väli-vuoden, kuinka monta välivuotta joudun viettämään? Päiväkodin ja koulun valmiina annettujen päiväohjelmien ja lukujärjestysten jälkeen edessä on vapaus, tyhjyyskin.

Nuoret tekevät omia valintojaan, etsivät, kokeilevat ja ennen kaikkea irrottautuvat entisestä. Kaikki on mahdollista, haaveet muuttuvat, toteutuvat ja kariutuvat. Ehkä ensimmäistä kertaa elämässään nuoret eivät tiedä, mitä tekevät seuraavaksi.

Lopputyössäni kuvaan tätä ihmeellistä vaihetta, erontekoa vanhempiin, irrottautumista lapsuudesta ja siirtymistä omaan aikuisuuteen. Minä äitinä näen siipien kasvavan ja lasten loittonevan omille lentoradoilleen.

KUVASSA VAIN IHMINEN

Kuvasin studiossa läheisiä nuoria, omia lapsiani ja heidän ystäviään. Halusin kuvien olevan yksinkertaisia ja pelkistettyjä. Tavoitteena oli nostaa esiin pelkkä ihminen, ei mitään muuta. Siksi halusin häivyttää kuvista omia merkityksiään kantavat vaatteet ja taustan. Näin sain kuviin tilaa – sekä konkreettisesti tyhjää kuva-alaa että ennen kaikkea sisällöllistä tilaa – Chatmonin ja Klimtin

inspiroimalle koristeellisuudelle, niille elementeille, jotka kertovat vapaudesta, onnesta ja unelmista, vanhasta ja tutusta irrottautumiseen liittyvistä odotuksista ja peloista.

Kirsikan kuvissa tavoittelin klassista Rembrandt-valaistusta. Mallin oikealla puolella 45 asteen kulmassa oli iso softbox. Melko kaukana vasemmalla puolella oli heijastin ja joissain kuvissa myös korkovalo. Taustana käytin mattamustaa kangasta.

Hellevin kuvissa halusin nostaa esiin hänen pitkät ja punaiset hiuksensa. Niinpä studiossa oli jälleen tumma tausta, iso softbox oikealla ja heijastin vasemmalla sekä lisäksi takana korkovalo, jolla valaisin hiukset. Kuvausassistentti nosti mallin hiukset lentoon puhaltamalla niitä tuuletinella. Hiusten lento oli hallitsematonta ja villiä, ja assistentti joutui taipumaan ihmeellisiin asentoihin etsiessään oikeaa tuulen suuntaa. Kymmenien ja taas kymmenien otosten joukossa oli niitäkin, joissa hiukset asettuivat juuri oikein.

Kirsikan ja Hellevin kuvissa tummasta taustasta erottuvat vaalea iho ja hiukset, mutta Silja on kuvattu siluettikuvana valkoista taustaa vasten. Kuvan taustana on iso softbox, ja Siljan kasvot jäävät varjoon.

Viereisellä sivulla Hellevi. Seuraavalla aukeamalla Kirsikka tummaa taustaa vasten kuvattuna ja Silja vaalealla taustalla.

LAPSILLE KASVAVAT SIIVET

Valitsin kuvien joukosta ne, joita lähdin työstämään edelleen. Tein kuviin perussäädöt, ja ryhdyin piirtämään.

Piirsin tabletilla perhosia ja sudenkorentoja, ja yhdistin niiden siipiä valokuvaan. Ensimmäinen versio, jossa valkoisella viivalla piirretyt sudenkorennon siivet on yhdistetty Kirsikan kuvaan, syntyi nopeasti. Siipien yksinkertainen valkoinen viiva sopi minusta hyvin tummaan valokuvaan, mutta jotain puuttui. Siivet olivat liian irralliset.

Työstin edelleen siipiä, mutta nyt maalasin perhosen siipien herkkien ja läpikuultavien sävyjen innoittamia akvarelleja. Käytin paljon vettä ja seurasin pigmentin liikkeitä paperilla. Sain aikaan läpikuultavia liukuvärejä. Skannasin vesivärimaalaukset ja liitin ne aiemmin piirtämiini siipiin osaksi valokuvaa. Siipien valkoisen värin muutin kullankeltaiseksi. Nyt siivet toivat mieleeni lasimalauksen. Ne olivat hauraan läpikuultavat kuten toivoinikin, mutta aivan yllättäen ylioppilasjuhlat johtivat työni uuteen suuntaan.

RUUSUN TERÄLEHDET

Keväällä 2020 nuorten elämän mullisti covid19-pandemia. Ylioppilaskirjoitusten aikataulua tiivistettiin eikä ylioppilasjuhlia voitu järjestää totuttuun tapaan keväällä. Onneksi kesällä tilanne helpottui, ja elokuun 29. päivä voitiin viettää lakkiaisia. Lapseni oli silloin jo aloittanut varusmiespalveluksensa ja tuli lomalle omiin juhliinsa lyhyine hiuksineen.

Meillä juhlittiin lähes tavalliseen tapaan turvallisesti pienissä ryhmissä. Päivä oli ihana ja tavatoman tärkeä. Lapseni, uusi ylioppilas, sai paljon ruusuja, tietenkin. Lapsi palasi varuskuntaan, mutta ruusut jäivät kotiin, ja ne olivat maljakoissa kunnes kadottivat tuoksunsa ja kuivuivat. Terälehdet putoilivat pöydälle. En hennonut heittää kuivia kukkia roskeen, vaan keräsin terälehdet talteen. Olivatpa ne ihmeellisiä! Ryppyisistä terälehdistä joissain olivat värit sammuneet, mutta toisissa ne hehkuivat edelleen voimakkaina. Kuvasin terälehtiä suurentavalla makro-objektiivillä ja sain näkyviin yksityiskohtia, joita silmät eivät voi tavoittaa.

Hennot terälehdet olivat paitsi kukkia, myös kuin perhosen siipiä, ja näitä siipiä minä sovitin Kirsikalle, Helleville ja Sijalle. Sovitin, kokeilin ja sommittelin. Valokuvia oli paljon, ja Kirsikan, Hellevin ja Siljan kuvista monissa oli jotain erityistä: katse, selän varjo, käden kaari tai valo hiuksissa. Lopulta päädyin kahteen kuvaan, joissa henkilökuvan sommittelu ja tunnelma tuntuvat kertovan samaa tarinaa terälehtien synnyttämien siipien kanssa.

Minusta Kirsikka selässään tummat ja isot siivet on sekä pelottava että pelokas, vahva ja herkkä, uhmakaskin. Hellevin näen luottavaisena ja haaveellisena perhosia hiuksissaan. Ylioppilasruusujen kuivuneet terälehdet, tai pikkuperhoset, kantavat itsessään erilaisia merkityksiä ja luovat mielleyhtymiä. Punavalkoiset terälehdet tuovat omaan mieleeni flaamilaisten asetelmamaalausten tulppaanit. Tämähän oli yksi vaihtoehto lopputyöni lähtökohdaksi.

LOPUKSI ARVIOITA

Ryhdyin tekemään lopputyötäni sessionismin, Gustav Klimtin ja Tawny Chatmonin innoittamana. Olen pitänyt kiinni eronteon teemasta ja Klimtin symbolismista sekä Chatmonin tapaan liikunut länsimaisen taiteen historian liepeillä pitäen keskiössä nuoret ja heidän erityisyytensä. Aluksi tavoittelin myös visuaalisesti Klimtin ja Chatmonin koristeellisuutta, mutta ylioppilasruusujen terälehdet veivät työni toiseen suuntaan, syvemmälle symbolien ja myyttien maailmaan.

Kuvasin Kirsikan ja Hellevin ennen loppuvuonna 2020 alkaneita valokuvausopintojani. Koulussa huomasin nopeasti, etteivät nämä valokuvat ole teknisesti oikeaoppisia. Ammattivalokuvajien koulussa ei hyväksytä umpimustaa pintaa. Se on virhe, mutta siihen nämä kuvat perustuvat. Minä halusin nimenomaan häivyttää kuvista vaatteet ja taustan. Vaatteet kantavat aina merkityksiä, enkä halunnut niitä merkityksiä näihin kuviin. Halusin, että kuvassa on nuori nainen ja hänen ajatuksensa, unensa ja alitajuntansa. Ei mitään muuta.

Myös valokuvausopinnoissani tulen aikanaan tekemään taidekuvien sarjan. Ehkä jatkan tämän teoksen, Secessions – Erontekoja, teemaa, tai etsin uusia näkökulmia asetelmamaalauksen ja valokuvan liittoon. Ne kuvat valaisen oikeaoppisesti, mutta valmistuttuani koulusta olen jälleen vapaa tekemään omia valintojani.

Nämä kuvat eivät ole muotokuvia Kirsikasta ja Hellevistä, vaan kuvia nuorista aikuisuuden kynnyksellä, kuvia tietoisesta ja tiedostamattomasta, unen ja valveen välisestä tilasta. Kuvissa nuoret irtaantuvat minun maailmastani, meidän aikuisten maailmasta, ja muuttuvat vieraiksi, vahvoiksi, herkiksi ja pelottaviksi. Joksikin aivan uudeksi.

VIITTEET

- 1 Chatmon, Tawny 2018–2019. The Redemption.
<https://www.tawnychatmon.com/copy-of-the-awakening>. Viitattu 26.4.2021.
- 2 Kts. esim. Schorske, Carl Emil 1980. Fin-de-Siècle Vienna: Politics and Culture.
Schorske (1915–2015) oli yhdysvaltalainen kulttuurihistorioitsija ja Princetonin yliopiston professori, jolle myönnettiin yleisen tietokirjallisuuden Pulitzer-palkinto 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun Wieniä käsittelevästä teoksestaan.

